

**УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПІДХОДУ НАВЧАННЯ
В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ****О.В. Мурашенко**

Запорізький класичний ліцей Запорізької міської ради Запорізької області

ORCID: 0000-0002-5887-1752

У статті визначено й теоретично обґрунтовано комплекс дидактичних принципів, що забезпечують успішність ідей реалізації інтеграційного підходу навчання молодших школярів в освітньому просторі Нової української школи. Інтеграцію в освіті розглянуто як багаторівневий феномен, що представлено міжпредметним, внутрішньо-предметним, міжособистісним та внутрішньо-особистісним її видами. На основі цього окреслено шляхи, що модифікують організацію освітнього процесу в межах інтеграційного підходу. Особливу увагу приділено принципам науковості й життєвої орієнтації, особистісному спрямуванню навчання, принципам формування узагальнених знань і способів дій, проблемності, системності, рефлексії та діалогічності. Розглянуто засоби побудови інтегрованого навчання та особливості його реалізації в контексті змістового, процесуального та організаційного аспектів. Разом з тим розкрито особливості ідей тематичного та діяльнісного підходів, реалізація яких є невід'ємними складовими концептуальних основ, які дозволяють успішне впровадження інтегрованого навчання у початковій освіті. Окреслено особливості урахування дидактичного принципу діяльності, що передбачає усвідомлення знань учнями в ході здійснення самостійного пошуку в дослідницькій діяльності, де постає необхідність стикатися з реальними труднощами життєвих ситуацій, розв'язання яких дозволяє сформувати не тільки новий науковий світогляд, а й готовність до його застосування на практиці. Автором передбачено перспективу подальших досліджень в апробації презентованих ідей організації інтегрованого навчання в початковій школі.

Ключові слова: Нова українська школа, інтеграційний підхід, інтегроване навчання, міжпредметна інтеграція, внутрішньо-предметна інтеграція, міжособистісна інтеграція, внутрішньо-особистісна інтеграція, вчитель початкових класів.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Актуальність та значущість процесу організації інтегрованого навчання в початковій школі сьогодні не викликає сумніву. Успішна реалізація його ідей розкриває безмежний простір для побудови якісної початкової освіти, яка є гарантом для кожної дитини в самостійному досягненні життєвих цілей, джерелом творчого зростання, саморозвитку та самореалізації в соціумі.

Сучасна освітня система початкової школи відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту» [1], Державного стандарту початкової освіти [2], Концепції «Нова українська школа» та запитів суспільства має функціонувати на засадах формування ключових компетентностей молодших школярів та розвитку наскрізних умінь, інтеграції змісту освіти, доцільному упорядкуванні та об'єднанні в ціле його складових на основі встановлення міжпредметних зв'язків між ними, та впровадження інтегрованого навчання – спільної активної діяльності суб'єктів освітнього процесу, спрямованої на цілісне пізнання світу кожною дитиною на основі об'єднання знань з різних освітніх галузей.

Фундаментальною основою дослідження концептуальних засад інтегрованого навчання є праці О. Є. Антонової [3], І. Д. Беха [4], М. М. Берулави [5], І. Г. Герасимова [6], Л. І. Грищенко [7], О. Я. Данилюка [8], Т. О. Пушкарьової [9] та ін., в яких інтеграція в освітньому процесі презентована як необхідність, що виявляється у відображенні взаємозв'язків навколишнього світу, поєднанні окремих явищ і предметів для забезпечення гармонійного розвитку дитини.

Проблема впровадження інтегрованого навчання в сучасних умовах модернізації світової освіти розглядається у прийнятих на початку XXI століття документах міжнародних організацій ОЕСР/ЮНЕСКО

«Учителі для шкіл майбутнього: аналіз всесвітніх показників у галузі освіти 2001 р.» (Teachers for Tomorrow's Schools: analysis of the World Education Indicators. 2001 Edition), Доповіді Світового банку «Навчання впродовж життя в умовах нової економіки» (Life long Learning in the Global Knowledge Economy: Challenges for Developing Countries), Доповіді ОЕСР «Залучення, розвиток і збереження ефективних вчителів» (Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers), підготовлену за результатами міжнародного дослідження, де здійснюється порівняння вимог до сучасного й майбутнього покоління педагогічних фахівців згідно з їх наявною професійною компетентністю та врахуванням зміни їх ролі в освітньому процесі початкової школи при переході до інформаційного суспільства та інтегрованого навчання молодших школярів [10].

Аналіз наукових і науково-методичних праць з різноманітних аспектів досліджуваної проблеми свідчить, що у професійній педагогіці розкрито лише окремі її перспективи. На підставі власних педагогічних спостережень і практичного досвіду зроблено висновок про недостатню увагу науковців до питання підготовки вчителів початкових класів до інтегрованого навчання молодших школярів в умовах Нової української школи, відсутність у післядипломній освіті комплексу науково обґрунтованої системи заходів щодо формування відповідної готовності.

На підґрунті сьогочасних викликів, суспільних і психологічних закономірностей інтегрованого навчання постає необхідність у розкритті шляхів реалізації інтеграційного підходу навчання молодших школярів в освітньому просторі Нової української школи – підходу, що приводить до інтеграції змісту початкової освіти, сприяючи формуванню в учнів

цілісних уявлень про людину, явища, світ, культуру, розширенню соціально-пізнавального досвіду, інтенсивному розвитку молодших школярів в аспекті певного тематичного напрямку.

Мета статті полягає у визначенні й науковому обґрунтуванні комплексу дидактичних принципів, що забезпечують успішність ідей реалізації інтеграційного підходу навчання учнів початкової школи.

Для досягнення означеної мети використано такі теоретичні методи дослідження як аналіз психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури, інструктивно-нормативних документів для з'ясування, порівняння й зіставлення поглядів українських і зарубіжних науковців на зазначену проблему дослідження.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Наукова думка дедалі більше тяжіє до об'єднання окремих, ізольованих об'єктів і явищ в єдине ціле. Це стало підґрунтям розглядати інтеграцію як раціональне упорядкування та об'єднання в ціле різнорідних частин шляхом встановлення міжпредметних зв'язків між ними.

Особливого значення для розвитку інтеграційних процесів в освіті набувають дослідження М. М. Бєрулави [5], який розкрив особливості теорії інтеграції змісту освіти як змістової системи, що має певні функції й структуру, і як об'єктивний педагогічний процес, який передбачає різні ступені свого розвитку. Як зазначає науковець, інтеграція відображає єдність змістової та процесуальної сторін навчання та характеризує систему змісту освіти на всіх рівнях її формування, зокрема: загального теоретичного уявлення, окремого навчального предмета та навчального матеріалу (інтеграція змісту навчання); педагогічної дійсності (інтеграція способів дій) та особистості учнів (інтеграція ціннісно-сміслових відношень).

Таким чином, інтеграція в освіті, як багаторівневий феномен, може бути представлена міжпредметним, внутрішньо-предметним, міжособистісним та внутрішньо-особистісним її видами, а саме:

- міжпредметна інтеграція, яка окреслює взаємозв'язок основоположних ідей і змісту різних дисциплін;

- внутрішньо-предметна інтеграція, що реалізується в змісті, організаційних формах і методах навчання в межах одного навчального предмета та передбачає встановлення зв'язків теорії з практикою;

- міжособистісна інтеграція, яка забезпечує реалізацію принципів встановлення ділової співпраці й співтворчості через відкритість простору дослідницької діяльності;

- внутрішньо-особистісна інтеграція, що сприяє розвитку особистості молодших школярів шляхом єднання якостей об'єктивної дійсності та внутрішнього світу дитини.

З початком нового століття суттєво актуалізувалися інтегративні тенденції в теорії педагогіки й дидактиці початкової освіти, почався новий етап розвитку інтеграційних процесів в усіх її галузях завдяки впровадженню інтеграційного підходу в систему української початкової школи та принципів,

що модифікують організацію освітнього процесу в його аспектах, а саме [11]:

- принцип науковості й життєвої орієнтації, який спрямовано на посилення ролі науки в суспільстві, задоволення його соціальної потреби в компетентнісних людях та їх здатності критично мислити, брати на себе відповідальність;

- принцип особистісного спрямування навчання, що передбачає реалізацію взаємодії школярів на їх особистісному рівні, визнання педагога й учнів головною його цінністю;

- принцип формування узагальнених знань і способів діяльності, який передбачає закономірне прагнення дитини до цілісного бачення картини світу та цілісності знань шляхом застосування внутрішньо-предметної оптимізації навчальної інформації, структурування змісту матеріалу одного навчального предмета та встановлення взаємозв'язків між різними освітніми галузями;

- принцип системності, що характеризує синхронне вивчення раніше засвоєного, нового та випереджального навчального матеріалу, в ході якого учні бачать систему зв'язків його елементів і місце окремого елемента в цій системі;

- принцип проблемності, який передбачає організацію освітнього процесу на високому рівні теоретичних та практичних труднощів; відкриття нових знань і способів дій через внутрішню мотивацію діяльності, засновану на усвідомленні суб'єктивної значущості пізнавального матеріалу для розвитку власних інтелектуальних можливостей;

- принцип рефлексії, що сприяє переосмисленню власного досвіду; конструктивному удосконаленню власної розумової та спільної колективної діяльності; відмову від помилкових способів і підходів;

- принцип діалогічності, що сприяє реалізації суб'єкт-суб'єктних відношень, у процесі яких відбувається спільне обговорення проблем і ситуацій, зміст предмета якого генерує індивідуальні думки учнів, що перетинаються в ході взаємодії й створюють загальне смислове поле.

Реформування початкової української освіти, що стартувало у 2016 році сьогодні виходить на новий якісний рівень. Імплементация Закону України «Про повну загальну середню освіту», прийнятого у 2020 році, реалізація його в Державному стандарті початкової освіти, затвердженому у 2018 році, контексті Концепції Нової української школи, затвердженої в 2016 році визначають загальнокультурні, особистісні та пізнавальні цілі сучасної освіти. З метою подолання суперечностей між існуючою освітньою практикою та новими вимогами до результатів навчання молодших школярів виявляється доцільним застосування компетентісного підходу, поширення інноваційних ідей якого розглядається як основа реформування початкової освіти. Спрямованість державних нормативів на формування ключових компетентностей учнів молодшого віку розуміється як набуття особистістю інтегрованого результату освіти, що передбачає зміщення акцентів із засвоєння знань на розвиток умінь застосовувати набутий досвід у конкретних проблемних умовах; усунення неузгодже-

ності між засвоєними теоретичними відомостями та їх використанням; поєднання особистісного та соціального в освіті, комплексне опанування способами діяльності та створення передумов для розроблення індикаторів їх вимірювання.

Таким чином, формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти відбувається у взаємозв'язку з розвитком наскрізних умінь та складають так звану «канву» розвитку молодшого школяра.

Важливо зазначити, що визначені Державним стандартом початкової освіти вимоги до обов'язкових очікувальних результатів навчання та компетентностей учнів, загальний обсяг їх навчального навантаження уточнюються кожного навчального тижня з метою урахування послідовності розвитку конкретних умінь учнів та окреслених тем тижня, на основі яких здійснюється їх інтеграція та проєктується навчальна діяльність у процесі реалізації інтегрованого навчання.

З позиції філософського закону єдності й боротьби протилежностей результатом такого навчання є створення якісно нового знання на основі розв'язання суперечностей педагогічного процесу через розв'язання змістових, методичних, організаційних та інших проблем. Тому такий педагогічний процес характеризується інтегративною діалектичною цілісністю, яка полягає в постійному конструктивному синтезі протилежних опозицій різного рівня, що призводить до якісно нового результату.

Розглянемо особливості реалізації основних положень організації інтегрованого навчання в початковій школі в контексті його змістового, процесуального та організаційного аспектів.

1. Організація інтегрованого навчання молодших школярів у межах змістового аспекту передбачає:

1) єднання природничих і гуманітарних наук, що дає можливість поєднати емоційно-особистісний та структурно-логічний засоби пізнання світу учнями, яке сприяє їх усвідомленню цілісної картини світу та формуванню узагальнених способів діяльності. Фактично такою реалізацією є застосування дієвих форм міжпредметної інтеграції, у тому числі інтегрованих і бінарних уроків, тематичних днів (В.Р. Ільченко [12]) і тижнів (М.Г. Іванчук [13]), інтегрованих курсів (Н.М. Бібік, Н.С. Коваль [14]), навчальних проєктів, що передбачають інтеграцію знань різних освітніх галузей початкової школи;

2) гармонізацію теоретичної та практичної інформації змісту освіти, що визначається характером наукового пізнання та здійснюється у взаємозв'язку з процесами диференціації та інтеграції, які об'єктивно пов'язані з матеріальною єдністю світу й утворюють діалектичну спільність. Разом з тим, диференціація дає можливість отримати теоретичні знання про окремі об'єкти, а інтеграція сприяє апробуванню їх дійсності шляхом практичного застосування. Через такий зв'язок, у молодших школярів формується не лише нове наукове світосприймання, а й готовність до його застосування в реальній діяльності.

2. Реалізація інтегрованого навчання в початковій школі у контексті процесуального аспекту спи-

рається на ідеї інтеграції методів і способів навчання, що знаходяться в межах різних підходів і концепцій:

1) колективного та особистісного навчання, що реалізується на внутрішньо-особистісному та міжособистісному ступенях у відповідності із застосованою формою освітнього процесу;

2) репродуктивних і дослідницьких методів. У процесі організації інтегрованого навчання відбувається синтез традиційних та інноваційних способів діяльності учнів у залежності від їх функцій і педагогічних ситуацій на уроці. Зокрема, інтегроване навчання ґрунтується на положеннях проблемності, яка є психолого-педагогічною умовою розвитку мислення та формування здатності здобувати нові знання й способи дій;

3) єдність логіко-раціональних та образно-емоційних способів пізнання визначається поєднанням способів пізнання навчального матеріалу, які актуалізують раціональну здатність навчання та продуктивне зростання дитини, формування її емоційного інтелекту та інтуїції.

3. Організація інтегрованого навчання молодших школярів у межах організаційних аспектів спирається на єдності упорядкування й спонтанності, регламентування й невизначеності, хаосу й порядку.

Освітня діяльність учнів у предметноцентричній формі планується в чіткій часовій і систематичній структурі етапів. Це дає можливість своєчасно вивчити програмовий матеріал, передбачає організаційну чіткість освітньої діяльності, економію часу при засвоєнні предметних знань, діагностичне формування цілей, що забезпечують технологічність навчання; ефективне формування умінь і навичок тощо.

У процесі організації інтегрованого навчання діяльність реалізується в системі невизначеності, в процесі якої розвиваються особистісні якості, що не можна чітко спланувати.

Таким чином, варіативність задач, що розв'язуються в процесі участі молодших школярів в упорядкованій і вільній діяльності, необхідність підготовки цілісної особистості, здатної буди конструктивною та успішною в соціумі, потребує інтеграції «хаосу» і порядку в організації їх діяльності.

Інтегроване навчання в початковій освіті здійснюється з урахуванням впровадження ідей тематичного та діяльнісного підходів.

Реалізація тематичного підходу при цьому відбувається шляхом створення інтегрованих курсів – навчальних предметів, які інтегрують знання декількох наук або видів мистецтв навколо однієї теми, впровадження навчальних проєктів, організації тематичних днів і тижнів, проведення інтегрованих та бінарних уроків, уроків з міжпредметними зв'язками тощо.

Організація інтегрованого навчання молодших школярів у межах діяльнісного підходу відбувається з урахуванням дидактичного принципу діяльності, що передбачає не пасивне засвоєння готових знань та загальнокультурних ціннісних норм учнями, а їх усвідомлення в ході здійснення самостійного пошуку в дослідницькій діяльності, де постає необхід-

ність стикатися з труднощами, які зустрічаються в реальних життєвих ситуаціях, розв'язання яких дозволяє сформувавши не тільки новий науковий світогляд, а й готовність до його застосування на практиці.

Структура організації інтегрованого навчання молодших школярів в аспекті діяльнісного підходу складається з системи наступних етапів:

1. Мотивація (самовизначення) до навчальної діяльності забезпечує свідоме входження молодших школярів в освітній простір, що передбачає актуалізацію вимог до них з боку навчальної діяльності, встановлення її тематичних меж та створення умов для виникнення потреби у включенні в освітній процес.

З цією метою проводиться практика «Ранкова зустріч», під час якої діти поділяються на групи, встановлюються правила роботи в команді, визначається мета та завдання навчальної діяльності. Вона будується шляхом застосування методів взаємного навчання та оптимізації соціальної взаємодії молодших школярів за технологією модерації, основу якої складають методи застосування інтерактивного спілкування в процесі групової роботи в режимі співпраці, використовуються проблемні, дослідницькі та рефлексивні модераційні методи «Мозковий штурм», Уолта Діснея, «Шести капелюхів», «Mind-mapping», «Синектика», технологія «Clustern», техніка «SOFT» тощо.

Заключна частина роботи проводиться з метою зняття психологічної напруженості учнів, що могла виникнути в процесі її здійснення, актуалізації думок щодо подальшої успішної роботи на уроці.

На реалізацію цієї мети рекомендовано застосування методик «Мої очікування», «Дерево бажань» та «Побажання однокласникам», які спрямовано на створення умов для виникнення внутрішньої потреби у включенні в освітній процес.

2. Актуалізація й фіксування індивідуальних труднощів у пробній навчальній дії дозволяють організувати актуалізацію відомих способів дій, розумових операцій та пізнавальних процесів, достатніх для побудови нового знання, мотивацію молодших школярів до самостійного виконання пробної навчальної дії, фіксацію ними індивідуальних труднощів, які виникли в процесі її здійснення.

З метою постановки проблемних питань та створення проблемних ситуацій доречно використовувати такі методичні прийоми, як:

1) мотивація молодших школярів до виявлення й усвідомлення суперечностей та самостійного пошуку способів їх розв'язання;

2) зштовхування суперечностей практичної діяльності;

3) повідомлення різних точок зору на одне питання;

4) порада учням розглянути проблему з різних позицій;

5) спонування до аналізу, порівняння, узагальнення, умовиводів із ситуацій та співвіднесення різних фактів;

6) постановка конкретних запитань (на узагальнення, обґрунтування, конкретизацію, логіку міркування тощо);

7) визначення проблемних теоретичних та практичних завдань.

Протягом такої діяльності у кожної дитини виникає можливість критично поставитися до одержаної інформації, висловити та обґрунтувати власну гіпотезу розв'язання проблемного питання, довести актуальність пропозиції в процесі дискусії, творчо та результативно мислити над пошуком шляхів виходу з проблемної ситуації.

3. Виявлення місця та причин труднощів передбачає здійснення молодшими школярами реконструкції виконаних розумових операцій, фіксування тієї дії, де виникло утруднення, її співвіднесення з використаним способом дії, визначення відсутніх конкретних теоретичних знань, умінь або здібностей для розв'язання проблеми.

4. Побудова проекту виходу з утруднення виконується молодшими школярами у процесі проектування програми навчальної діяльності за власною індивідуальною траєкторією та суб'єктивністю.

Застосування проектного методу на цьому етапі передбачає усвідомлення учнями їх відповідальності за власний освітній процес у, його самостійне планування, організацію самостійної та дослідницької діяльності, презентацію її результатів.

Важливою умовою ефективної реалізації завдань проектування індивідуальної програми навчальної діяльності учнями є їх ознайомлення з комплексною дидактичною метою, яку вони повинні усвідомити як особистісно значущий очікувальний результат, що надає можливість встановити межі обов'язкової для виконання діяльності.

Водночас, вважається потрібним на цьому етапі надати доступ учням до навчальних матеріалів теоретичного, практичного та ресурсного освітнього блоку з метою ознайомлення з колекцією ресурсів Інтернет, відеоматеріалами, електронною бібліотекою, додатковою літературою, глосарієм, тезаурусом; орієнтування в потоці навчальної інформації; надання можливості її проаналізувати, узагальнити, побачити тенденцію, зіставити факти, органічно інтегрувати для розв'язання проблеми пошуку шляхів виходу з проблемної ситуації.

5. Діяльність на етапі «відкриття» нового знання спрямовує молодших школярів до обговорення різноманітних варіантів розв'язання проблемної задачі, вибору оптимального способу дій для подальшого практичного застосування, фіксування шляхів виходу з утруднення в процесі використання методу портфолію як інструменту поглибленого підходу до здійснення освітньої діяльності.

Організація освітнього процесу молодших школярів на цьому етапі його здійснення передбачає застосування методів модульного навчання та побудови програми за окремими функціональними модулями, кожний з яких розглядається як закінчений блок, що інтегрує різні види й форми навчальної діяльності та стає підґрунтям для структурування єдиного змісту освітніх галузей початкової школи для досягнення дидактичної мети.

Разом з тим, метод пошуку паритетності модульного навчання, що вимагає організацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії молодших школярів та вчителів початкових класів, дозволяє створити умови для виконання останніми консультативно-координуючої функції, а деякі функції керування делегувати модульній програмі, в якій ці функції трансформуються у функції самоврядування.

Така педагогічна діяльність спрямовує вчителів початкових класів до здійснення міжпредметної інтеграції змісту навчального матеріалу з різних предметів початкової школи, а саме: планування уроків з міжпредметними зв'язками, інтегрованих та бінарних уроків, тематичних днів і тижнів, навчальних проєктів та інтегрованих курсів шляхом застосування інтелект-карт та проведення педагогічного проєктування авторських навчальних планів і програм інтегрованих курсів.

6. Рефлексія навчальної діяльності молодших школярів дозволяє зафіксувати зміст нових знань у створеному портфоліо, провести рефлексивний аналіз і оцінити продуктивність власної діяльності під час презентації результатів індивідуальних, групових, колективних проєктів та творчих робіт.

Така діяльність сприяє залученню учнів до відкритого обговорення причин виникнення труднощів, що виникли на початку уроку, та шляхів їх розв'язання під час організації круглого стола, здійснення консультативної взаємодопомоги в процесі ділової гри, спрямування на подальший розвиток та досягнення успіху в освітній діяльності.

ВИСНОВКИ. Отже, організація інтегрованого навчання молодших школярів в освітньому просторі Нової української школи за технологіями тематичного й діяльнісного підходу, що ґрунтуються в аспектах концепції єдності свідомості й діяльності особистості, дозволяє сформувати не тільки новий науковий світогляд, а й готовність молодших школярів до розв'язання проблемних задач, зокрема, високий рівень мотивації, який базується на пізнавальному й особистісному інтересі до феноменів пізнання, творчому характері навчально-пізнавальної діяльності, високому емоційному залученню у пошуково-дослідницький процес, створенні умов для самостійної діяльності, що сприяє саморозвитку та самореалізації учнів початкових класів.

Подальших наукових досліджень потребує низка проблем, зокрема, особливості організації інтегрованого навчання молодших школярів та його відображення в освітніх програмах і шкільних підручниках, ефективність поєднання освітніх галузей початкової освіти в науковій літературі, критерії, що є визначальними для вчителів початкових класів у виборі навчального матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 13.07.2020 № 31. ст. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 18.12.2021).
2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 18.12.2021).
3. Антонова О. С., Вашук О. В. Інтегративний підхід до побудови моделі формування готовності вчителів до розвитку академічної обдарованості учнів. *Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика* : зб. наук. праць. Житомир. 2017. Частина. 1. С. 174–182.
4. Бех І. Д. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2002. № 5. С. 5–6.
5. Бєрулава М. Н. Інтеграція содержания образования. Москва : Педагогика, 1993. 172 с.
6. Герасимова І. Г., Галич Т. В., Дерун В. Г. Методологічні підходи формування професійної мобільності майбутніх педагогів. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. Кременчук. 2021. Вип. 3 (128). Частина 2. С. 17–23. DOI: <https://doi.org/10.30929/1995-0519.2021.3.17-23>.
7. Грищенко Л. И. Теория и практика обучения : интегративный подход. Москва : Академия, 2008. С. 85–95.
8. Данилюк А. Я. Теория интеграции образования. Ростов н/Д : Издательство Ростовского педагогического университета, 2000. 440 с.
9. Пушкарьова Т. О., Топузов О. М. Інтегративно-діяльнісна педагогіка : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2019. 304 с.
10. Lane M. Clustering. Improving college and university teaching. National council for accreditation of teacher education : Program standards, 2002. 107 с.
11. Муращенко О. В. Дидактичний аспект формування міжпредметної структури навчальних знань та способів дій учнів в освітньому процесі початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 8 (92). С. 98–108. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2019.08/098-108>.
12. Ільченко В. Р., Гуз К. Ж. Довкілля. Київ : Торгово-видавниче бюро ВНУ, 1996. 240 с.
13. Іванчук М.Г. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал. Чернівці : Рута, 2004. 360 с.
14. Бібік Н.М., Коваль Н.С. Принципи побудови інтегрованого курсу «Людина і світ». *Початкова школа*. 1990. № 7. С. 2–8.

IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLES OF THE INTEGRATED LEARNING APPROACH IN PRIMARY EDUCATION

O. Murashchenko

Zaporizhzhya Classical Lyceum of the Zaporizhzhya City Council of the Zaporizhzhya Region

ORCID: 0000-0002-5887-1752

Purpose. The article defines and theoretically substantiates a set of didactic principles that ensure the success of the ideas of implementing an integrated approach to teaching junior high school students in the educational space of the New Ukrainian School. **Methodology.** Theoretical research methods such as analysis of psychological and pedagogical,

educational and methodological literature, instructional and normative documents are used to clarify, compare and contrast the views of Ukrainian and foreign scientists on this research problem. **Findings.** Integration in education is considered as a multilevel phenomenon, which is represented by interdisciplinary, intradisciplinary, interpersonal and intrapersonal types. Based on this, the ways that modify the organization of the educational process within the integration approach are outlined. Particular attention is paid to the principles of scientific and life orientation, personal direction of study, the principles of formation of generalized knowledge and methods of action, problems, system, reflection and dialogue. **Originality.** The means of building integrated learning and features of its implementation in the context of content, procedural and organizational aspects are considered. **Practical value.** The peculiarities of the ideas of thematic and activity approaches are revealed, the implementation of which is an integral part of the conceptual framework that allows the successful implementation of integrated learning in primary education. **Conclusions.** The peculiarities of taking into account the didactic principle of activity, which involves the awareness of students during the independent search in research activities, where there is a need to face real difficulties of life situations, the solution of which allows to form not only a new scientific worldview, but also readiness to apply it.

The author envisages the prospect of further research in testing the presented ideas of the organization of integrated learning of primary school students in primary school.

Key words: New Ukrainian School, integration approach, integrated learning, interdisciplinary integration, intradisciplinary integration, interpersonal integration, intrapersonal integration, primary school teacher.

REFERENCES

1. Pro povnu zahal'nu serednyu osvitu: Zakon Ukrainy vid 13.07.2020 № 31. st. 226. [About education: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov> [in Ukrainian]
2. Pro zatverdzhennya Derzhavnoho standartu pochatkovoyi osvity : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian]
3. Antonova, O. Ye., Vashchuk, O. V. (2017). Intehrativnyy pidkhid do pobudovy modeli formuvannya hotovnosti vchyteliv do rozvytku akademichnoyi obdarovanosti uchniv [An integrative approach to building a model of teachers readiness to develop students' academic talent]. *Profesiyna osvita v umovakh intehratsiynykh protsesiv: teoriya i praktyka*. Zhytomyr, pp. 174–182. [in Ukrainian]
4. Bekh, I. D. (2002). Intehratsiya yak osvitnya perspektyva [Integration as an educational perspective]. *Pochatkova shkola*. № 5, pp. 5–6. [in Ukrainian]
5. Berulava, M. N. (1993). Integratsiya sodержaniya obrazovaniya [Integration of educational content]. Moskva: Pedagogika, 172 p. [in Russian]
6. Herasymova, I. H., Halych, T. V., Derun, V. H. (2021). Metodolohichni pidkhody formuvannya profesiynoyi mobil'nosti maybutnikh pedahohiv [Methodological approaches to the formation of professional mobility of future teachers]. *Visnyk KrNU imeni Mykhaila Ostrohradskoho*. Vyp. 3 (128). Chastyna 2. pp. 17–23. DOI: <https://doi.org/10.30929/1995-0519.2021.3.17-23>. [in Ukrainian]
7. Grishchenko, L. I. (2008). Teoriya i praktika obucheniya: integrativnyy podkhod [Theory and practice of teaching: an integrative approach]. Moskva: Akademiya, pp. 85–95. [in Russian]
8. Danilyuk, A. Ya. (2000). Teoriya integratsii obrazovaniya [Theory of education integration]. Rostov n/D: Izdatel'stvo Rostovskogo pedagogicheskogo universiteta, 440 p. [in Russian]
9. Pushkar'ova, T. O., Topuzov, O. M. (2019). Intehrativno-diyal'nisna pedahohika [Integrative activity pedagogy]. Kyiv: Pedahohichna dumka, 304 p. [in Ukrainian]
10. Lane, M. (2002). Klasteryzatsiya. Polipshennya navchannya v koledzhakh ta universytetakh. Natsional'na rada z akredytatsiyi pedahohichnoyi osvity: Prohamni standarty [Clustering. Improving college and university teaching. National council for accreditation of teacher education: Program standards]. 107 p.
11. Murashchenko, O. V. (2019). Dydaktychnyy aspekt formuvannya mizhpredmetnoyi struktury navchal'nykh znan' ta sposobiv diy uchniv v osvitu'omu protsesi pochatkovoyi shkoly [Didactic aspect of formation of interdisciplinary structure of educational knowledge and ways of actions of students in the educational process of primary school]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyi tekhnolohiyi*. № 8 (92). pp. 98–108. [in Ukrainian]
12. Il'chenko, V. R., Huz, K. Zh. (1996). Dovkillya [Environment]. Kyiv: Torhovo-vydavnyche byuro BHV. 240 p. [in Ukrainian]
13. Ivanchuk, M. H. (2004). Intehrovane navchannya: sutnist' ta vykhovnyy potentsial [Integrated learning: essence and educational potential]. Chernivtsi: Ruta, 360 p. [in Ukrainian]
14. Bibik, N. M., Koval', N. S. (1990). Pryntsypy pobudovy intehrovanoho kursu «Lyudyna i svit» [Principles of building an integrated course «Man and the World»]. *Pochatkova shkola*. № 7. pp. 2–8. [in Ukrainian]

Стаття надійшла 18.12.2021